

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Арія Андрія

з опери "Запорожець за Дунаєм"

С. Гулак-Артемовський
Аранж. С. Овчарової

Largo

Бандура I

Бандура II

I

II

Андрій

I

II

Андрій

13

я - - - є знов нам воль - на во - - - ля, до рід - но - го вер - не - мось

I

II

Андрій

16

по - - - ля, зем - ля ко - ха - на же на нас.

I

II

Андрій

19

На кри - лах ми че - рез Ду - най _____ по -

I

II

10

I

II

III

Бас

f

13

I

II

III

Бас

pp
(ff)

16

I

II

III

Бас

sempre rit. e dim.

19

Musical score for measures 19 and 20. The score is written for four staves: I (Violin I), II (Violin II), III (Viola), and Бас (Bass). The key signature is two sharps (F# and C#). Measure 19 features a melodic line in the first violin with a slur. Measure 20 continues the melodic line in the first violin, with a *rit.* (ritardando) marking above the staff. The second violin, viola, and bass parts provide harmonic support with chords and single notes.

21

Musical score for measures 21 and 22. The score is written for four staves: I (Violin I), II (Violin II), III (Viola), and Бас (Bass). The key signature is two sharps (F# and C#). Measure 21 features a melodic line in the first violin with a slur. Measure 22 continues the melodic line in the first violin, with a *rit.* (ritardando) marking above the staff. The second violin, viola, and bass parts provide harmonic support with chords and single notes. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

Якщо при перекладенні твору є необхідність використовувати харківський спосіб гри (перекидка), то в нотному тексті це позначення розміщується на тим звуком, з якого починається зміна способу гри. При цьому використовують або просто літеру *X*, або розміщують її у квадратик.

Іноді нетрадиційний розподіл музичного матеріалу між правою і лівою руками треба позначити у нотному тексті. Тоді над музичним уривком, який грає права рука на нижньому нотоносі, виставляється — *m.d.*, над уривком, який грає ліва на верхньому нотоносі — *m.s.*

До специфічних графічних позначок також відносяться:

' — позначки дихання у вокально-хорових партіях, які завжди виставляються між нотами;

* — позначка «зняття» звуку або звучання;

+ — прийом звуковидобування, який має назву «удар». Позначка виставляється над нотою, яка виконується цим прийомом;

В. ряд — скорочене позначення гри на верхньому ряді струн бандури;

° — натуральний флажолет. Також виставляється над нотою.

До графічних технічних позначень належать акцентуючі позначки, ліги, що позначають фразування, гліссандо та мелізми. Але треба пам'ятати, що при наявності літературного тексту під кожною нотою вокально-хорової партії штрихові ліги замінюють словом *legato*.

Умовні позначки скороченого запису нотного тексту

У нотографічній практиці існує декілька засобів скороченого запису нотного тексту. Реприза — найбільш використовуваний засіб скороченого запису нотного тексту. Репризи поділяються:

Пряма реприза визначає місце, з якого починається повторення. Тонка риска з двома крапками у прямій репризі ставиться праворуч від товстої. Коли повторення треба ро-

бити з початку твору чи з самостійної його частини, пряма реприза не виставляється.

Обернена (зворотна) реприза — визначає місце, від якого належить перейти на повторення. Тут тонка риска з двома крапками вписується ліворуч від товстої.

Подвійна реприза визначає місце, від якого належить перейти до повторення першого відрізка твору і від якого починається повторення наступного відрізка твору. Складається вона з одної товстої та двох тонких рисок з крапками, які виставляються ліворуч й праворуч від товстої.

Для скорочення запису нотного тексту використовують також **вольти**, **сеньо** (*segno*) та **ліхтар**. Часто умовні позначки супроводжуються допоміжними словами, які розшифровують їх дію. Наприклад: *D'al segno al Fine* (від Сеньо до слова Кінець).

Арпеджіо (*arpедgio*) — умовна графічна позначка, яка має вигляд змійки, що вказує на послідовне виконання звуків акорду у висхідному русі. Змійка в арпеджованих акордах виставляється ліворуч від них і перед можливими знаками альтерації, вона повинна охоплювати усі ноти акорду, не виходячи за його межі.

Гліссандо (*glissando, gliss.*) — виконання пасажу засобом ковзання. Для цього вписується одна нота або розшифровується група нот, від яких починається гліссандо, і остання нота пасажу. Між ними виставляється тонка риска. У вокальних партіях гліссандо записують у вигляді змійки і ліги над нею.

Підтекстовка вокально-хорової партії

Аранжування для капели бандуристів неможливе без вірного оформлення підтекстовки хорової партії. Літературний текст у вокально-хорових творах розбивається на склади не фонетично, а за правилами граматики. Як виняток, у тісному розташуванні нотних голівок хорової партії слова на склади можуть не розбиватися, але обов'язково треба витримувати інтервал між словами та залишати місце для дефісу або тире. Для цього нотні голівки розташовуються дещо ширше.

Склад повинен знаходитися на одній вертикалі з нотою. Праворуч від складу, на від-

стані 0,5-1 мм від нього, на рівні основи букв, ставиться складова риска. При переносі слова з одного рядка на інший випикується риска після складу на попередньому та перед складом на наступному рядках.

Якщо на один склад розпікується декілька нот, він розташовується під першоюнотою, всі ноти об'єднуються складовою лігою.

Дефіс та тире, на відміну від складової ризици, повинні стояти точно посередині висоти букв на відстані 1-1,5 мм після слова. Довжина тире дещо більша ніж довжина складової ризици та дефісу (3-4 мм).

При еквіритмічних хорових паріях у 4-голосному хорі, які викладено на чотирьох нотоносцях, літературний текст не дублюється, а випикується один раз між другою та третьою строками. При різних ритмічних малюнках партій текст випикується під кожною партією.

Коли дві партії записано на одному нотоносці, але одна з них епізодично паузує, підтекстовка випикується зі сторони виконуючої партії — зверху чи знизу.

Динамічні літерні й графічні позначення у хорових партитурах та у вокальних творах розміщуються над нотоносцями.

Спів закритим ротом позначається буквою **м...**, спів на голосну позначається — **а...** (без подвоєння цих літер). Ці позначення виставляються одноразово, тільки під першоюнотою музичного уривка.

Якщо розпікуються склади «ля», «тра», «там» і т.п. на протязі тривалого часу, достатньо зробити підтекстовку тільки доля одногодвох тактів.

Неповні слова, які випадають на кінець першої та на початок другої вольти, розділяються двома навскіс поставленими ризицима довжиною 3-4 мм, які виставляються для кожного рядка окремо та на одному вертикальному рівні з репрізою і виглядають так: //

Отже, систематизуємо основні принципи й прийоми перекладення та аранжування

інструментального супроводу для ансамблів бандуристів:

- реєстрові перестановки окремих побудов;
- розширення або звуження фактури;
- доповнення фактури окремими акордовими звуками чи іншими елементами;
- зміна розташування акордів чи окремих звуків у супроводі;
- роздрібнення чи укрупнення ритмічного малюнку;
- зміна тривалостей акордів чи окремих звуків у супроводі;
- переосмислення штрихів;
- використання різноманітних прийомів гри (шипок, удар, гліссандо, тремоляндо, арпеджіо, тремоло, флажолети);
- використання різних комбінацій гармонічних фігурацій, гармонічної педалі, лінії контрапункту;
- розшифрування та перетворення фактури з пристосуванням її до специфіки бандури.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що у залежності від майстерності та фантазії виконувача творчої роботи, можуть виникнути й інші засоби перекладення та аранжування, але мелодія, темп, інтонаційне спрямування, ритм мелодії та басової лінії, а також гармонічні функції змінам не підлягають. Що стосується перекладеного чи аранжованого музичного твору, то він обов'язково повинен бути ретельно відібраним, мати високі художні якості, відповідати художньо-технічним можливостям колективу — бути «звучним» та зручним для виконання. Глибокий аналіз музичної мови й фактури твору, урахування змісту, художніх якостей й технічних труднощів, самоконтроль на кожному етапі роботи, уважне ставлення до перевірки аранжування — все це обов'язкові елементи творчої праці аранжувальника. Найкращий іспит якості виконаної роботи — апробація аранжованого твору в колективі ансамблю чи капели бандуристів, де після проведених репетицій можна корегувати партитуру цього твору.

*Світлана Овчарова,
заслужений працівник культури України,
доцент Дніпропетровської консерваторії
ім. М. Глінки*

ЛІТЕРАТУРА

1. Вахняк Є. Хорове аранжування. — К.: Музична Україна, 1977. — С. 6.
 2. Давидов М. Теоретичні основи перекладення інструментальних творів для баяна. — К.: Музична Україна, 1977. — С. 99.
 3. Дудка Ф. Основы нотной графики. — К.: Музична Україна, 1977. — С. 5,17.
 4. Дутчак В. Розвиток професійних засад бандурного мистецтва 1970-1990 років. Творчість і виконавство. Автореферат. — К.: 1996. — С.20
 5. Іваницький А. Українська народна музична творчість. — К., 1990.
 6. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі. — К.: Музична Україна, 1986. — С. 18-19.
 7. Міщенко О. Перекладення музичних творів для дуету баянів. — Харків: Крок, 2000 — С. 4-5.
 8. Пшеничний Д. Аранжування для народних інструментів. — К.: Музична Україна, 1980. — С. 5.
 9. Савенко Г. Рекомендації щодо обробки пісень для народного хору. — К.: Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2007.
 10. Юцевич. Ю.Є. Музика. Словник-довідник — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2003. — С. 14.
-

ЗМІСТ

Арія Андрія з опери «Запорожець за Дунаєм»	3
Садок вишневий коло хати	10
Весняна баркарола	12
Пісня про горлицю	16
Незабутнє	19
Святий Боже. <i>Народна літургія</i>	23
Трисвятоє	24
Прелюдія	25
Зозуля часу	28
Методичні рекомендації	43
Література	52